

групою осіб за попередньою змовою», «особою, раніше судимою за злочини, що передбачені статтями 233-235 КК України».

Використані джерела:

1. Джужа О. Криміналізація економіки України: сучасний стан, тенденції, напрями протидії / О. Джужа, С. Чернявський // Право України. – 2005. – № 12. – С. 35–40.
2. Рябченко А. Всех не купят / А. Рябченко; беседу вела Е. Герасимова // Деловая Украина. – 2005. – № 17. – С. 7.
3. Чирва А. Лукаве розпаювання / А. Чирва // Урядовий кур'єр. – 2005. – № 196. – 15 жовт. – С. 6.
4. Про практику Верховного Суду України у справах зі спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про приватизацію державного та комунального майна: інформаційний лист Вищого Господарського суду України від 15 берез. 2004 р. № 01-8/451 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Про результати вивчення практики розгляду спорів, пов'язаних з визнанням недійсними актів органів приватизації: довідка-лист Вищого Арбітражного суду України від 06 квіт. 1998 р. № 05-2/99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uarpravo.net>.
6. Мандибуря В. О. Тіньова економіка як об'єкт системного наукового дослідження. – К., 1998. – 134 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bookz.ru/authors/mandibura>.
7. Курлятович Р. Новини сайту Дрогобича. – 13 груд. 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.drohobych.com.ua.

Рецензент: д.ю.н., професор Осадчий В.І.

УДК 343.34

Литвин О.П.,

професор, декан юридичного факультету
Академії муніципального управління

**ПІДСТАВИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ
ПРОТИ ЕКОЛОГІЧНОЇ Й ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ ТА БЕЗПЕКИ
ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЇХ ПОНЯТТЯ Й ВИДИ**

В статті досліджуються підстави кримінальної відповідальності за злочини проти екологічної й громадської безпеки та безпеки здоров'я населення України. З'ясовується, поняття й види таких підстав тощо.

В статье исследуются основания уголовной ответственности за преступления против экологической и общественной безопасности а также безопасности здоровья населения Украины. Выясняется, понятие и виды таких оснований и тому подобное.

In the article the grounds of criminal responsibility are investigated for crimes against ecological and public safety and also safety of health of population of Ukraine. Turns out, concept and types of such grounds and others like that.

Постановка проблеми. Провести комплексне дослідження підстав кримінальної відповідальності за злочини проти екологічної й громадської безпеки та безпеки здоров'я населення України.

Ступінь наукової розробки теми. Дослідженнями проблеми понять і видів підстав кримінальної відповідальності за злочини проти екологічної й громадської безпеки та безпеки здоров'я населення України безпосередньо займались М.П. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.Н. Кудрявцев, Б.А. Куринов, М.Й. Коржанський, О.П. Лиитвин, С.А. Татрарухин, А.С. Шляпочников та інші.

Метою статті: є дослідження підстав кримінальної відповідальності за злочини проти екологічної й громадської безпеки та безпеки здоров'я населення України, проаналізувавши підстави кримінальної відповідальності за злочини передбачені ст.ст. 236-244, 251-253, 255-270, 274-275, 305-327 КК визначити їх поняття й види.

Виклад основного матеріалу. Приступаючи до розгляду кримінально-правових відносин, які складають зміст екологічної й громадської безпеки та безпеки здоров'я населення, слід зазначити, що вони наділені рядом специфічних ознак, які характеризують безпеку фізичних і юридичних осіб, їхнє життя й здоров'я. Ці кримінально-правові відносини передбачені у статтях 236-244, 251-253, 255-270, 305-327, які: а) охоплюють невизначене коло осіб; б) стосуються невизначеного кола інтересів, які охороняються правом; в) знаходяться у взаємозв'язку з іншими суспільними відносинами.

З метою запобігання таким порушенням кримінальне законодавство передбачило систему норм, які встановлюють підстави кримінальної відповідальності за діяння, пов'язані з порушенням правил безпеки використання джерел підвищеної небезпеки, введення в обіг загальнонебезпечних предметів або знищення відходів чи інших матеріалів, шкідливих для життя, здоров'я людей або довкілля тощо. Норми, що визначають склади злочинів проти екологічної й громадської безпеки, безпеки виробництва й здоров'я населення України, до яких відносяться передбачені Розділами VIII, IX, X (статті 274, 275 КК) та XIII КК суспільно небезпечні діяння, які посягають на довкілля, громадську безпеку, безпеку виробництва та здоров'я населення. Замітимо при цьому, як на родові об'єкти, чого не можна сказати про всі склади злочинів, що введені в Розділ IX КК, це (статті 255 - 270 КК). Але їх об'єднує те, що в них як обов'язкові ознаки складу злочинів в усіх випадках передбачаються предмети, одні з них несуть у собі постійну (потенційну) загрозу, для невизначеного кола осіб, інші визначають необхідний (матеріальний) елемент складу злочину, який засвідчує будь-який необхідний факт події (або бездіяльності) без наявності якого не буде складу злочину, а значить й відсутні підстави кримінальної відповідальності, наприклад, це: 1) акт екологічної експертизи - ст. 236 КК; 2) небезпечні речовини - ст. 237 КК; 3) відомості про екологічний стан (радіаційний) - ст. 238 КК [1, 16] та інші обов'язкові ознаки складу

злочинів, передбачених статтями 236-244, 251-253, 255-270, 274, 275, 305-327 КК, (поряд з предметами, які несуть у собі постійну (потенційну) загрозу, для невизначеного кола осіб), що визначають необхідний (матеріальний) елемент складу злочину, який засвідчує будь-який необхідний факт події (або бездіяльності) і є визначальним у з'ясуванні підстав кримінальної відповідальності. Але, зазначимо, що крім предметів, що характеризують підстави кримінальної відповідальності за злочини проти екологічної й громадської безпеки, безпеки виробництва та безпеки здоров'я населення, кримінальна відповідальність за ці злочини не можлива без фактичного вчинення певних тільки їм притаманних дій (чи без дій), зазначених у частинах перших статей 236-244, 251-253, 255-270, 274, 275, 305-327 КК.

Так, аналіз злочинів, передбачених розділами VIII, IX, X та XIII КК дозволяє виділити чотирнадцять груп громадських відносин, які є кримінально караними і за які передбачена кримінальна відповідальність, це: 1) небезпека, що містить у собі бандитизм; 2) небезпека від проявів тероризму; 3) громадська небезпека; 4) пожежна небезпека; 5) небезпека, що викликана незаконним володінням і поводженням із вогнепальною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, радіоактивними матеріалами, легкозаймистими та їдкими речовинами; 6) небезпека, створена порушенням правил зберігання, використання, обліку, пересилання, перевезення або інших правил поводження з ними або предметами озброєння, радіоактивними матеріалами, легкозаймистими та їдкими речовинами; 7) загальна небезпека, що викликана незаконним ввезенням на територію України чи транзит через її територію відходів і вторинної сировини (без належного дозволу); 8) загальна небезпека, що створюється ввезенням на територію України чи транзит через її територію речовин або матеріалів, що належать до категорії небезпечних відходів, які забороняються до ввезення; 9) загальна небезпека, від створення злочинних організацій; 10) загальна небезпека, що відбиває в собі сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їхньої злочинної діяльності; 11) небезпека польотів суден цивільної авіації, що створюється шляхом незаконного перевезення на повітряному судні вибухових або легкозаймистих речовин. Кримінально-правові відносини охороняються від можливого завдання шкоди правоохоронним інтересам. Кримінально-правові відносини, які складають зміст громадської безпеки, наділені рядом специфічних ознак, які характеризують безпеку фізичних і юридичних осіб, їхнього життя й здоров'я. Ці відносини: а) охоплюють невизначене коло осіб; б) стосуються невизначеного кола інтересів, які охороняються правом; в) знаходяться у взаємозв'язку з іншими суспільними відносинами, що перебувають з ними у субординаційному єднанні. Таким взаємозв'язком виступають також відносини, що забезпечують: 12) екологічна безпека, це чотирнадцять складів злочинів з Розділу VIII КК: «Злочини проти довкілля», в нашому випадку: «Злочини проти екологічної безпеки» (статті 236-244, 251-253 КК); 13) один склад

злочину з Розділу X КК «Злочини проти безпеки виробництва» (стаття 274 КК); 14) й «Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (статті 309, 318 КК) та інші злочини проти здоров'я населення», що розташовані у Розділі XIII КК. Усі вони відтворюють загальну небезпеку, в одному випадку - безпосереднього насильницького і не насильницького (шляхом незаконного або необережного поводження з радіоактивними матеріалами, вторинною сировиною та ін. матеріалами і речовинами) завдання шкоди громадській безпеці. В іншому – опосередковано зовні не злочинного завдання шкоди екологічній безпеці. В третьому – безпосереднім впливом на здоров'я населення наркотичними засобами, психотропними речовинами, їхніми аналогами або прекурсорами. В четвертому – шляхом вчинення інших злочинів проти здоров'я населення.

Аналіз складів злочинів, які безпосередньо посягають на екологічну й загальну безпеку та безпеку здоров'я населення, а також направлені на порушення правил загальної й спеціальної безпеки, й становлять загальну небезпеку, для інтересів суспільства, дозволив нам, шляхом порівняння притаманних ним наявних ознак віднести, згідно з їхніми видами і об'єктивними властивостями, що відображають ту небезпеку, яку ці злочини несуть для інтересів юридичних і фізичних осіб, охоронюваних правом, а також, що дозволяють використовувати їх для визначення понять злочинів, залежно від належності до певних категорій: а) до посягань на гарантовані Конституцією України принципи забезпечення як індивідуальної загальної безпеки окремо взятого громадянина від злочинних посягань, так і внутрішньої безпеки функціонування підприємств, установ і організацій; б) до злочинів, які становлять: загальну небезпеку; підвищену загрозу загальній безпеці; в) до норм, які покликані: забезпечувати охорону загальної й спеціальної безпеки; забезпечувати встановлений порядок виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут предметів з підвищеною небезпечністю, використання й поводження з ними; регулювати розповсюдження й обіг загальнонебезпечних предметів; забезпечувати контроль за виконанням рішень державних органів про заборону протиправних дій з предметами з підвищеною небезпечністю; д) до норм, які направлені на: кримінально-правову охорону здоров'я населення як соціальної цінності Української держави; на запобігання розповсюдженню епізоотій, попередження епідемій та інших заразних захворювань і боротьбу з ними; дотримання правил екологічної безпеки, інтересів радіаційної й екологічної безпеки населення України, інтересів безпеки життя й здоров'я населення; е) до злочинів, які порушують правила загальної чи спеціальної безпеки, становлять загальну небезпеку або порушують принцип існування спеціальної загальної безпеки, а також до тих, які становлять всебічну небезпеку для невизначеного за обсягом можливого наслідку і невизначеного кола осіб - виділити десять

класифікаційних груп. Але це не є предметом нашого дослідження і тому ми не будемо зупинятись на цих класифікаційних групах і рівнях безпеки.

Разом із тим розподіл злочинів, які розглядаються, на видові групи, на відміну від класифікаційних груп, хоча і не відображає повною мірою тієї безпосередньої небезпеки, яку вони становлять для юридичних і фізичних осіб, все ж надає можливості визначити напрямок, який вибрав законодавець, приймаючи ці закони.

Отже, якщо класифікація злочинів дає нам можливість з'ясувати ступінь їхньої небезпеки за тяжкістю вчинюваних злочинів, то розподіл їх за видами, крім того, поповнює наше уявлення про них і виявляє (чітку визначеність підстав кримінальної відповідальності), якими саме мотивами й цілями керувався законодавець, приймаючи відповідні закони, і які саме кінцеві завдання ставив він перед правоохоронними органами. Тому що зовнішньо-правовою гарантією кримінально-правової охорони від реально існуючої підвищеної небезпеки злочинів, які розглядаються, й повинна служити система правових норм, які можуть запобігати скоєнню злочинів, що: посягають на конституційні принципи забезпечення як індивідуальної загальної безпеки окремо взятого громадянина від злочинних посягань, так і внутрішньої безпеки функціонування підприємств, установ і організацій; становлять загальну небезпеку; підвищену загрозу загальній безпеці; посягають: на охорону загальної й спеціальної безпеки; на порядок виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут предметів з підвищеною небезпечністю, використання і поводження з ними; на існуючий порядок розповсюдження, обігу і контролю за виконанням рішень державних органів про заборону протиправних дій з предметами з підвищеною небезпечністю; на охорону здоров'я і безпеку населення; на запобігання розповсюдженню епізоотій, попередження епідемій та інших заразних захворювань і боротьбу з ними; на дотримання правил екологічної безпеки, інтересів радіаційної і екологічної безпеки населення України і інтересів безпеки життя і здоров'я населення; злочинів, які: порушують ветеринарні правила, правила боротьби з епідеміями, поводження з мікробіологічними або іншими біологічними агентами чи токсинами, правила загальної чи спеціальної безпеки; злочини, що становлять загальну небезпеку або порушують принцип існування спеціальної загальної безпеки, а також які становлять всебічну небезпеку для невизначеного кола осіб [2, 29-30].

Ця система включає в себе ряд норм (які відображають різні види юридичної відповідальності і її підстави). Так, вони закріплені цивільним (вилучення ряду джерел підвищеної небезпеки із громадського обігу, введення спеціальних правил, інструкцій, положень), адміністративним (встановлення дозвільного порядку придбання, зберігання, користування, продажу окремих предметів) і кримінальним правом (установлення і визначення підстав кримінальної відповідальності, наприклад, за незаконне володіння предметами озброєння і незаконні дії з

радіоактивними матеріалами, легкозаймистими та їдкими речовинами й іншими предметами).

Особливістю незаконного володіння предметами озброєння (ст. 263 КК), а також вчинення злочинів, які сприяють незаконному заволодінню ними (статті 262, 264, 267 КК), є те, що вони, за одностайною думкою вчених, посягають на громадську безпеку (тобто термінологічно загальний і безпосередній об'єкти збігаються [3]). На відміну від них незаконні дії з радіоактивними матеріалами, вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами (статті 262, 265, 266, 267, 269 КК) не мають такого аналогу, але, за нашим глибоким переконанням, зазначені злочинні діяння також становлять потенційну підвищену небезпеку, а саме - як злочини, які створюють необмежену можливість для досягнення поставленої перед «виконавцем» мети, наприклад, у випадку підготовки або скоєння з їхньою допомогою іншого діяння. До них можна віднести і злочини, передбачені статтями 262-264, 267, 268 КК, оскільки всі вони за своєю природою, а також з урахуванням особливо небезпечних властивостей предметів озброєння та інших предметів, і того, що кримінально-правові відносини виникають не тільки в результаті можливості заподіяння ними (предметами озброєння й іншими предметами) фактичної шкоди життю, здоров'ю, недоторканості особи тощо, а й внаслідок лише створення загрози такої небезпеки для невизначеного кола осіб.

Схоже правове положення мають і норми складів злочинів, передбачені статтями 306 - 324 КК, на які, за задумом законодавця, покладаються функції захисту здоров'я населення. Так, із вищесказаного видно, що особливістю незаконного володіння наркотичними засобами (статті 307, 309, 311 КК), а також злочинів, які сприяють заволодінню ними (статті 308, 312, 313, 318 - 320 КК), є те, що вони становлять підвищену небезпеку для суспільства. Свідченням тому є діяльність, яка розгорнулася у всьому світі щодо боротьби з організованою й професійною злочинністю у сфері наркобізнесу - одним із найприбутковіших напрямків злочинної діяльності. Таке саме завдання мають і кримінально-правові норми, які здійснюють правоохоронні функції з контролю за виконанням заборони (статті 310, 320 КК). Подібними є і норми, передбачені статтями 306, 311, 314 - 317, 322 КК, тому що вони виконують правоохоронне завдання - охорону здоров'я населення.

У той же час, сказавши про охорону здоров'я населення, не можна не згадати при цьому про окремі норми розділу VIII КК «Злочини проти довкілля», (статті 236 - 244, 251 - 253 КК). Зазначені статті КК стоять на охороні екологічної безпеки, і за функціями, що покладені на них також, як і злочини розділу XIII КК України, тісно переплітаються зі складами злочинів, що знаходяться у розділі IX КК (статті 255-270 КК), та Розділі X КК (статті 274, 275 КК). Цю гіпотезу можна підтвердити шляхом викладення їх короткого змісту. Так, в одному випадку, ці статті

передбачають, що порушення правил екологічної безпеки (ст. 236 КК), невжиття заходів щодо ліквідації наслідків екологічного забруднення (ст. 237 КК), приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення (ст. 238 КК), умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду (ст. 252 КК), проектування чи експлуатація споруд без систем захисту довкілля (ст. 253 КК), порушення правил ядерної або радіаційної безпеки (ст. 274 КК), порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд (ст. 275 КК), може спричинити загибель людей або інші тяжкі наслідки. У другому – в наслідок порушення спеціальних правил, а саме забруднення або псування земель речовинами, відходами чи іншими матеріалами, шкідливими для життя, здоров'я людей (ст. 239 КК), порушення правил охорони надр (ст. 240 КК), забруднення атмосферного повітря шкідливими для життя, речовинами, відходами або іншими матеріалами ... в наслідок порушення спеціальних правил (ст. 241 КК), порушення правил охорони вод (ст. 242 КК), забруднення моря матеріалами чи речовинами, шкідливими для життя чи здоров'я людей, або відходами внаслідок порушення спеціальних правил (ст. 243 КК), порушення законодавства про континентальний шельф України (ст. 244 КК), створюють небезпеку або загрожують життю чи здоров'ю людей. У третьому випадку - за порушення ветеринарних правил (ст. 251 КК), також передбачені підстави кримінальної відповідальності за поширення епізоотії, а також за настання інших тяжких наслідків. Тому, як бачимо, функції, що покладені на окремі норми розділу VIII КК України також можна віднести до спеціальної безпеки, яку повинні забезпечити ці норми, згідно з їх редакційними уточненнями, що надав законодавець.

Таким чином, не викликає сумніву, що вищеназвані злочини посягають не тільки на громадську безпеку, життя, здоров'я населення й окремої особи, на екологічну безпеку, але і, перш за все, на загальну й спеціальну безпеку, тобто несуть у собі небезпеку заподіяння шкоди широкому колу громадських інтересів, які охороняються законом. Тут доцільно зробити акцент на тому, що це три групи інтересів громадян, а саме: 1) ті інтереси громадян, що не зв'язані з виконанням або дотриманням будь-яких правил, обов'язків, повноважень або функціональних обов'язків; 2) інтереси тих громадян, посадових осіб тощо, які свідомо поставляють себе під підвищену небезпеку у зв'язку із складанням контрактів, договорів на виконання певних видів робіт; 3) а також інтереси тих працівників, що добровільно задіяні, у сфері підвищеного ризику, згідно з трудовими, виробничими, професійними і т. ін. обов'язками.

Тому, із зазначених категорій груп ризику необхідно виділи тільки ту, яка не повинна була б наражатись на будь-яку небезпеку взагалі. Тобто це інтереси першої групи громадян, які навіть не знають, що над ними весь час існує (і що характерно, проти їх волі й бажання) небезпека, на яку

вони себе і своїх рідних і близьких не наражали. Вид такої небезпеки існує від загальнонебезпечних предметів, а також тих протиправних дій, які направлені на екологічну й громадську безпеку, безпеку виробництва й здоров'я населення.

Таким чином, зазначені раніше злочини, які входять у розділи VIII, IX, X, XIII КК становлять загальну небезпеку. Одні з них, порушують правила загальної й спеціальної безпеки, тобто ті або інші спеціальні правила, інструкції, положення, директиви й підзаконні нормативні акти. Вони порушують загальновідомі умови безпеки (наприклад, правила зберігання, використання, обліку, перевезення радіоактивних матеріалів, правила виробництва, придбання, зберігання, обліку, перевезення або пересилання наркотичних засобів) [4 та інші нормативні акти], правила ядерної або радіаційної безпеки, правила, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд. Інші, що є безперечним, не пов'язані з порушенням будь-яких правил. Але при створенні загрози насильницького завдання шкоди інтересам, які охороняються правом, вони знижують рівень безпеки життя, здоров'я, екологічної й громадської безпеки тощо, викликаючи при цьому невпевненість і недовіру громадян відносно надійності захисту їхніх інтересів. Моментом закінчення деяких злочинів проти екологічної, громадської безпеки, життя й здоров'я населення (і таким чином визначення підстав кримінальної відповідальності), вважається створення небезпеки для життя й здоров'я людей чи довкілля, тяжких технологічних аварій або екологічних катастроф, загибелі або масового захворювання населення, спричинення (загроза) загибелі людей, екологічного забруднення або настання інших тяжких наслідків, описаних у диспозиції закону, небезпечні тим, що створюють умови для завдання шкоди здоров'ю (або небезпечне становище) невизначеному колу осіб, а також для скоєння інших злочинів (убивств, нанесення тяжких тілесних ушкоджень тощо). А для закінчення інших злочинів необхідне настання тяжких наслідків або сама можливість настання таких наслідків (як обґрунтованих підстав кримінальної відповідальності). Так, наприклад, необережне зберігання вогнепальної зброї й боєприпасів вважається закінченим злочином, якщо воно потягло за собою людські жертви або інші тяжкі наслідки; порушення правил зберігання, використання, обліку, перевезення радіоактивних матеріалів - якщо ці дії могли призвести до загибелі людей або інших тяжких наслідків. Нерідко тяжкі наслідки виступають як кваліфікуючі й особливо кваліфікуючі ознаки злочинів проти громадської безпеки (які, в таких випадках є основними ознаками у відмежуванні їх від інших видів юридичної відповідальності, і виступають як визначальні підстави кримінальної відповідальності), а саме при порушенні правил зберігання, використання, обліку, й перевезення вибухових речовин; незаконного провозу на повітряному судні вибухових і легкозаймистих речовин; незаконного придбання, зберігання, використання, передачі або руйнування радіоактивних матеріалів; при

загрозі вчинення розкрадання радіоактивних матеріалів або їхнього використання з метою спричинити загибель людей або інші тяжкі наслідки, якщо були підстави можливого здійснення цієї загрози; якщо ті ж дії вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або особою, яка раніше скоювала один із подібних злочинів тощо.

Вище викладене надає можливість зробити висновок про те, що між злочинами проти екологічної (статті 236-244, 251-253 КК) й громадської безпеки (250-270 КК), безпеки виробництва (статті 274, 275 КК) й здоров'я населення (305-327 КК) існує безперечний зв'язок, зумовлений і підтверджений різними факторами і різко визначеними признаками й складовими. Вони, як того вимагає теорія кримінального права, безпосередньо повинні переломлюватися через чітко визначену призму об'єктивних і суб'єктивних факторів. Ці фактори, у свою чергу, виражені в тому, що досліджувані злочини йдуть хоча й не поряд, але на одній осі, й тому один без одного майже неможливі (трансформація явищ і подій). Розміщення злочинів, що розглядаються в різних розділах Кримінального Кодексу, не може зруйнувати тієї монолітності (суцільності, єдності), яка все ж існує між ними, незалежно від того, що вони штучно розділені між собою. Їхнє штучне розміщення перешкоджає створенню запобіжних заходів трансформації одних діянь - (менш небезпечних, в інші - (більш небезпечні). У той час коли їхня злочинна єдність і суцільність являє собою загрозу навіть тим, що в них одна «загальна задача», «одна загальна мета», одна загальна небезпека, що вони несуть у собі для суспільства [5, 102-103].

Таким чином, ретельно проаналізувавши підстави кримінальної відповідальності за злочини передбачені ст.ст. 236-244, 251-253, 255-270, 274-275, 305-327 КК (проти екологічної, громадської безпеки, безпеки виробництва й безпеки життя й здоров'я громадян), які наражають на небезпеку (об'єкти екологічної, громадської безпеки, безпеки виробництва й безпеки життя й здоров'я громадян), шляхом завдання їм невинної шкоди в результаті: порушення порядку проведення екологічної експертизи, правил екологічної безпеки; забруднення або псування земель речовинами, відходами чи іншими матеріалами, шкідливими для життя, здоров'я людей або довкілля (внаслідок порушення спеціальних правил); порушення правил охорони надр тощо (див. далі по тексту) та вчинення інших злочинів, які становлять загальну небезпеку. Можна вперше прийти до висновку, що крім підстав кримінальної відповідальності за протиправне звернення з різноманітними загальнонебезпечними предметами (та іншими матеріальними доказами) вимальовується іще більше тисячі потенційних хоча й абстрактних підстав кримінальної відповідальності, за вчинення досліджуваних нами злочинів (більш детально про це див. Литвин О.П. «Кримінально-правова охорона екологічної й громадської безпеки та безпеки здоров'я населення України». Монографія. – К.: ВПЦ АМУ. 2008. – 458 с., С. 18-78). Такими підставами притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, що аналізуються (з урахуванням узагальненої сукупності) є:

1) фактичне вчинення певних тільки їм притаманних дій (чи без дій), зазначених у частинах перших (та других частинах, в яких не передбачені кваліфікуючі обставини злочинів) статей, що аналізуються;

2) такі обов'язкові ознаки складу злочину, як предмети: а) одні з них несуть у собі постійну (потенційну) загрозу для невизначеного кола осіб; б) інші визначають необхідний (матеріальний) елемент складу злочину, який засвідчує будь-який необхідний факт події (або бездіяльності) без наявності якого не буде складу злочину, а значить й відсутні підстави кримінальної відповідальності;

3) створення небезпеки для життя, здоров'я людей чи довкілля;

4) створення небезпеки загибелі живих організмів моря;

5) створення небезпеки для життя, здоров'я людей або живих ресурсів моря;

6) створення небезпеки тяжких технологічних аварій або екологічних катастроф;

7) загроза настання суспільнонебезпечних наслідків спричинена (створена) суб'єктом злочину, завдяки його дії (бездіяльності);

8) загроза життю чи здоров'ю людей;

9) спричинення поширення епізоотії або інших тяжких наслідків;

10) спричинення загибелі людей або інших тяжких наслідків;

11) спричинення загибелі або захворювання людей;

12) масова загибель об'єктів тваринного і рослинного світу або інші тяжкі наслідки;

13) створення небезпеки для життя чи здоров'я людей або загибелі живих ресурсів моря;

14) екологічне забруднення значних територій або інші тяжкі наслідки;

15) заподіяння шкоди здоров'ю людей або майнової шкоди у великому розмірі;

16) заподіяння шкоди здоров'ю потерпілого;

17) загибель живих організмів моря;

18) загибель людей або інші тяжкі наслідки;

19) загибель людей, їх масове захворювання або інші тяжкі наслідки;

20) загибель або масове захворювання населення або інші тяжкі наслідки;

21) причинний зв'язок;

22) настання наслідків, на які вказує законодавець;

23) кваліфікуючі ознаки досліджуваних злочинів;

24) визначення особливо кваліфікуючих ознак, як сукупних підстав кримінальної відповідальності.

Використані джерела:

1. Литвин О.П. Кримінально-правова охорона екологічної й громадської безпеки та безпеки здоров'я населення України: Монографія. / О.П. Литвин. – К.: Вид. центр «Просвіта», 2008.- 457с. – Бібліогр.: С. 430-456.

2. Литвин О.П. Злочини проти екологічної й громадської безпеки та безпеки здоров'я населення // Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / О.П. Литвин. – Черкаси: Східноєвропейський університет економіки і менеджменту, 2004. - С. 364.
3. Див.: Тихий В.П. Уголовная ответственность за нарушение правил безопасности обращения с общепасными предметами: Учеб.пособие. / В.П. Тихий- К.: УМК ВО, 1989.- С.18-19; Див.: Александров Ю.В. та ін. Все про зброю: види, порядок придбання, використання, зберігання: Навчально-практичний посібник. / Ю.В. Александров - К.: Видавництво УАВС, 1996. - С.108-126.
4. Див.: Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення і використання вогнепальної зброї, боєприпасів до неї і вибухових матеріалів, затверджена наказом МВС України від 25 березня 1993р. №164 // ІБЦ.- 1993.- №8.-С.8 / та ін. нормативні акти.
5. Литвин О.П. Кримінально-правова охорона екологічної й громадської безпеки та безпеки здоров'я населення України: Монографія. / О.П. Литвин. – К.: Вид . центр «Просвіта», 2008.- 457с. – Бібліогр.: С. 430-456.

Рецензент: д.ю.н., професор Осадчий В.І.

УДК 343.12

Січковська І.В.,

здобувач кафедри кримінального процесу і криміналістики
Львівського державного університету внутрішніх справ

ВИЯВЛЕННЯ ТА ПОПЕРЕДНЄ ДОСЛІДЖЕННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ СЛІДІВ НА МІСЦІ ВЧИНЕННЯ СЕКСУАЛЬНОГО ВБИВСТВА

Розглянуті питання виявлення та попереднього дослідження слідів ніг (взуття) і крові людини на місці вчинення сексуального вбивства.

Рассмотрены вопросы выявления и предварительного исследования следов ног (обувь) и крови человека на месте совершения сексуального убийства.

Questions of revealing and preliminary research of traces of feet (footwear) and blood of the person on a place of fulfilment of sexual murder are considered.

Постановка проблеми. Причиною низького рівня розкриття сексуальних вбивств є недостатність методів розслідування, відсутність дієвих рекомендацій по проведенню окремих слідчих дій та їх комплексів, недосконалість криміналістичних програм по вирішенню проблемних слідчих ситуацій тощо. Все це висуває вказану багатопланову проблему в коло актуальних напрямів криміналістичних досліджень.

Ступінь наукової розробки теми. Окремі проблеми методики розслідування сексуальних убивств уже були предметом дослідження науковців, зокрема Ю.П. Алєніна, Ю.В. Александрова, Ю.М. Антоняна, С.А. Афанасьєва, Ю.С. Сапожнікова, Ю.М. Самойлова, А.В. Старушкевича, В.П. Ципковського та інших науковців. Однак, на нашу думку, проблеми виявлення та попереднього дослідження окремих